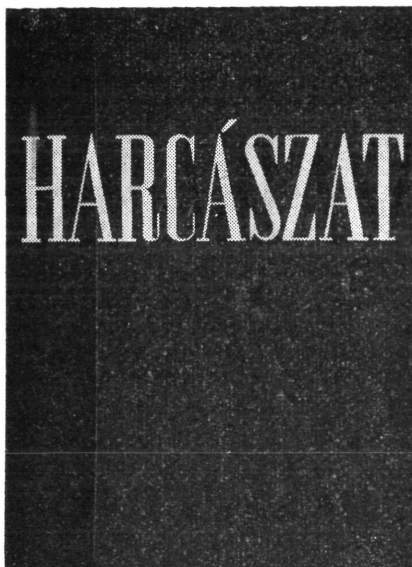

HARCÁSZAT

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1970. 543 o.)

Napjainkban a hadtörténelem és katonai kérdések iránt teljesen közömbösök is gyakran szembetalálják magukat — írásban és szóban — egy könnyen megjegyezhető szóval: a *harcászattal*. Ez a katonai kifejezés bonyolult hadművészet-történeti fogalmat takar. Ily módon nem csoda, hogy sokan — a szakembereket kivéve — különböző értelmet tulajdonítanak neki. Ha elővesszük A magyar nyelv értelmező szótára harmadik kötetét, abban

sem találunk kielégítő választ. A 112. oldalon feltüntetett címszó szerint harcászaton az alábbi értendő: „A hadművészetnek az a része, amely a harcok (csaták, ütközetek) tervezésével és irányításával foglalkozik; taktika.”¹ A harcászatnak ez az értelmezése elavult, múlt századi nézetet tükröz. Ebből is következik, hogy már hosszú idő óta tudományos igényként jelentkezett a korszerű harcászat fogalmának meghatározása és legfontosabb jellemzőinek bemutatása.

A harcászat helyes és elfogadható értelmezését a Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában megjelent *Harcászat* című könyvben találjuk. A szovjet szerzői munkaközösség munkája — amely már második kiadásban látott napvilágot — nagyon időszerűvé vált témával, a hadművészet legkiterjedtebb területével, a harcászattal foglalkozik.²

A korszerű harcászat elméletét a katonai szabályzatok tartalmazzák. A szabályzatok sajátos jellege azonban nem engedi meg a bennük foglalt tételek sokoldalú indoklását, nem mutatják be a harctevékenység módjainak történelmi, fejlődési tendenciáit és törvényszerűségeit. A korszerű összefegyvernemi harc jellegének, megvívási módjainak és formáinak megértése szempontjából pedig nagy jelentősége van a hadtörténelmi fejlődés fő szakaszának és a meghatározó tényezők vizsgálatának.

A szerzők a harcászatot fejlődésében, a múltbeli harcászati nézetekkel és

¹ A magyar nyelv értelmező szótára. Harmadik kötet H—Kh. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1965. 112. o.

² Az első kiadás 1968-ban jelent meg.

harc módokkal egybevetve tanulmányozzák. Az olvasónak így módja nyílik arra, hogy nyomon kövessen bizonyos törvényszerűségeket és tendenciákat. Tisztább képet alkothat azokról a forradalmi változásokról, amelyek az atomfegyverek és egyéb korszerű harc-eszközök alkalmazásának viszonyai között a csapatok harctevékenységi módjaiban végbemennek.

A mű homlokterében az összefegyvernemi alegységek harca áll. A szerzők az összefegyvernemi harc harcászatának fő kérdéseit kísérlik meg — gazdag forrásanyagra támaszkodva — kifejteni és tovább fejleszteni. Ez a vállalkozásuk sikerrel járt. A bonyolult harcászati problémákkal kapcsolatos mondanivalójukat — szerkezetileg jól felépítve — tíz fejezetben és számos illusztráció segítségével teszik érthetőbbé.

Részletesen vizsgálják a harcászat tárgyát és megállapítják, hogy a szocialista hadművészet, mint tudományos elmélet, három alkotóelemből áll: hadászatból, hadművelati művészetből és harcászatból. Ez a felosztás a különböző méretű fegyveres küzdelmek megvívásának sajátos vonásain alapul. Így válik lehetővé, hogy a hadművészet minden ága konkrétan és céltudatosan vizsgálja a tárgyát alkotó jelenségsoportot.

A harcászat a háború egyik legfontosabb jelenségét, a harcot tanulmányozza. A harc a különféle fegyver- és haderőnemek alegységeinek, egységeinek és magasabbegységeinek szervezett fegyveres tevékenysége, amely a földön, levegőben vagy tengeren folyhat. A földi harc célja az ellenség harcászati csoportosításainak szétzúzása és a terep fontos körzeteinek birtokbavétele. A harcot a szárazföldi csapatok egybehangolt erőfeszítéssel vívják meg a légierő és sok esetben a haditengerészeti flotta támogatásával. Ezért az ilyen harc összefegyvernemi harc. A korszerű összefegyvernemi harc rendszerint a hadművelet, az ütközet része.

A szerzők kifejtik, hogy a harcászatnak két aspektusa van: egy általános elméleti és egy alkalmazott. A harcászat alkalmazott része a különböző harcmódok konkrét szervezésével és megvívásával, mindenoldalú biztosításával és vezetésével kapcsolatos kérdé-

seket taglalja és kidolgozza az egyéb harcászati szintű rendszabályokat.

Felhívják a figyelmet arra a nagyon fontos hadtörténelmi tényre, melyet A magyar nyelv értelmező szótára harcászat címszavának szerzője elhanyagolt, ti. arra, hogy a harcászat helye és szerepe a hadművészet fejlődésének különböző szakaszaiban más és más volt, a harcnak a hadviselés rendszerében betöltött helyétől és szerepétől függően. A XIX. század második feléig a harc volt az ellenség szétzúzásának egyetlen eszköze és lényegében azonos volt az ütközettel. Az ütközet nem volt egyéb nagyobb harcnál. Ezért a harchoz hasonlóan az ütközet is a harcászat kutatási területe volt. A háború hadászati céljait, az ellenség megsemmisítését, kizárólagosan harc-csal, ütközettel érték el.

A szerzők a továbbiakban kimutatják, hogy a XIX. század második felében és a XX. század elején a termelőerők gyors növekedésével a fegyveres harc megvívásának feltételei egyre bonyolultabbá váltak. Ilyen körülmények között lehetetlen volt az ellenség harcoló hadseregeit egyetlen általános ütközetben szétzúzni. Evégett a harcok és ütközetek sorát kellett megvívni. A hadművészetben megjelent egy új jelenség: a hadművelet. A hadászati célok elérésének eszköze már nem a harc és az ütközet, hanem a hadművelet. A harcászat képtelen volt egyszerre átfogni a harc és a hadművelet előkészítésének és megvívásának minden kérdését. A hadviselés fő formája a két világháborúban a hadművelet volt.

A rakéta-atomfegyverek megjelenésével a helyzet gyökeresen megváltozott. A hadászati vezetés — először a hadtörténelemben — közvetlenül olyan pusztító eszközökhöz jutott, amelyek tömeges alkalmazásával nagy arányú hadászati feladatokat tud megoldani. A korszerű körülmények között a harc már nem az ellenség megsemmisítésének egyedüli eszköze; helye és szerepe megváltozott a hadviselésben. A hadászat, a hadművelati művészet és a harcászat között is megváltozott az eddigi kölcsönhatás és kapcsolat. Ez a változás korántsem jelenti azt, hogy a harcászat szerepe csökkent volna. A harc továbbra is egyik legfontosabb eszköze a hadművelati célok elérésének.

A szerzők rövid áttekintést adnak a szovjet hadsereg harcászati elméletének fejlődéséről, Frunze, Tuhacsevszkij és más híres szovjet katonai teoretikusok ilyen irányú munkásságáról. Meghatározzák a korszerű harcászat feladatait is. Leszögeznek, hogy a harcászat nem nyújt kész recepteket és az élet minden helyzetére feltétlenül érvényes utasításokat. A sematizmus és a sablonok a harcászatban legtöbbször vereségre vezetnek.

A szerzők részletesen elemzik az összefegyvernemi harc alapjait és fejlődésüket meghatározó tényezőket. A hadművészet-történeti áttekintés során megállapítják, hogy főleg a fegyveres harc eszközei hatnak forradalmasítólag a harcászat fejlődésére. Ezt igazolva bemutatják az összefegyvernemi harc korszerű eszközeit.

Ismertetik az összefegyvernemi harc jellemzőit és fajtáit. Számos hadtörténelmi példa felhasználásával foglalják össze a korszerű összefegyvernemi harc alapelveit. Nagy jelentőséget tulajdonítanak a csapatok vezetésének plasztikus bemutatására. Ennek során meghatározzák a vezetés lényegét, feltételeit, követelményeit, anyagi alapjait, a parancsnok és a törzs szerepét, valamint a helyes elhatározás ismérveit.

Tüzetes vizsgálat alá veszik a harctevékenység biztosításának lényegét, rámutatnak a felderítés, a tömegpusztító eszközök elleni védelem, a légvédelem, az álcázás, a műszaki és hadtápbiztosítás jelentőségére. Ismertetik a csapatmozgások fajtáit, feltételeit, a menetet, a vasúti, a vízi és a légi szállítás körülményeit.

A szerzők jelentős részt szentelnek művükben a találkozójárc sokoldalú bemutatására és fogalmának meghatározására. Felvázolják a találkozójárc kialakulásának körülményeit, a korszerű találkozójárc jellemzőit és a siker

feltételeit. Ismertetik a menet megszervezését várható találkozójárc esetén, a találkozójárc megindulását, a főerők tevékenységét és az éjszakai találkozójárc sajátosságait. Közel száz oldalon keresztül vizsgálják a korszerű támadójárc jellegét, a csapatok támadásba való átmenetének módjait, harcfadatait és harcrendjét. Elemzik az ellenség tűzzel való megsemmisítésének, a rohamnak és az éjszakai támadás sajátosságait. Bemutatják az ellenség elszigetelt és megkerült aleggéi ellen folyó harc körülményeit, a sugárszennyezett övezetek és víziakadályok megkerülésének módjait. Rámutatnak az üldözés jelentőségére is. Részletesen ábrázolják a védelem, a visszavonulás és a csapatok nyugvásbiztosításának legfontosabb elveit.

A szerzők művükben logikus gondolatmenetet követve fejtették ki a korszerű harcászat leglényegesebb jellemzőit. A korszerű harcászat fő tételeinek vizsgálata során bebizonyították, hogy ez a harcászat különbözik az elmúlt háborúk harcászatától. Megállapítják, hogy a harcászat fejlődésében valódi forradalom ment végbe, amelyet az atomfegyvernek és célba juttató eszközeinek, valamint a tudomány és technika legújabb eredményeinek katonai alkalmazása váltott ki.

A szovjet szerzők értékes munkájukat — kézikönyv jelleggel — a tisztek számára írták, de hasznos olvasmány a hadtörténelem iránt érdeklődők számára is. Számos harcászattal kapcsolatos eddig ismeretlen kérdésre, vagy tévesen értelmezett problémára kaphatnak a műben közérthető választ. A könyv értékét emeli a jól használható tárgymutató és a forrásmunkák jegyzéke. Dicséret illeti a Zrínyi Katonai Kiadót a kiadvány tetszetős kivitelű újbóli megjelentetéséért.

Acs Tibor